

Měkcí bezobratlí

RNDr. Petra Křížková

Heiko Bellmann a kol.

Atlas živočichů

1000 živočichů
střední Evropy

KNIZNÍ KLUB

Poznávka

- Vždy obrázek v prezentaci
- Povinné druhy – červeně

- Další zdroje:

<http://www.naturfoto.cz/>

<http://www.atlaszvirat.cz/>

Atlas živočichů, Heiko Bellmann a kol., Knižní klub, 2014

Systematika

- DRUH – základní jednotka

„Druh je soubor jedinců, kteří mají společný původ a kteří vzájemným křížením dávají životaschopné a plodné potomstvo.“

- partenogeneze? mezidruhové křížení?

- Stejně znaky, vlohly a vlastnosti
- Ekologicky definovaná stanoviště
- Stejná strategie přežití

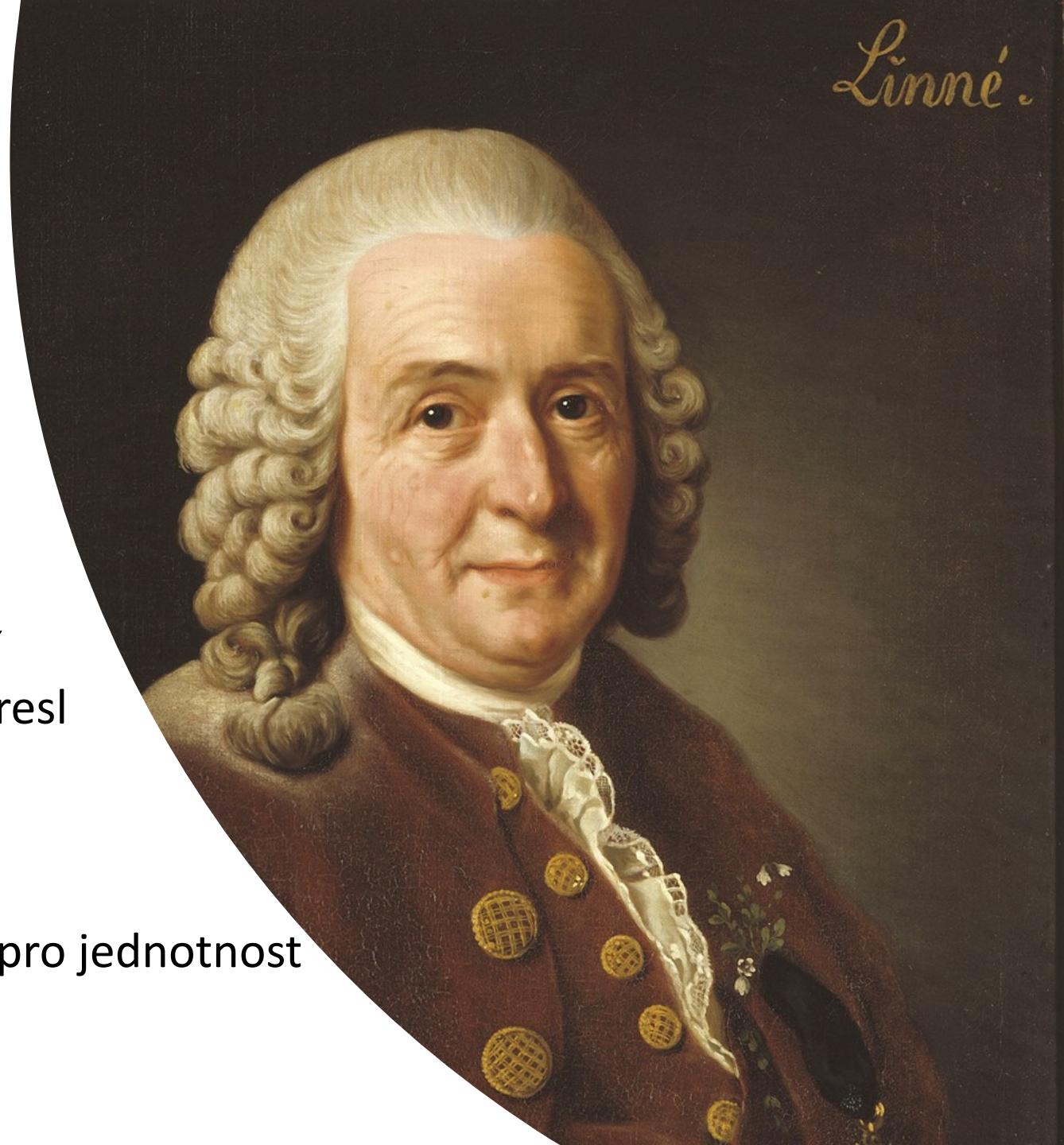
Binominální nomenklatura

- **Carl Linné – *Systema naturae* (1735)**
  - Dvouslovné latinské názvy
    - základ mezinárodního vědeckého názvosloví
  - názvosloví národní – Jan Svatopluk Presl

Princip priority

– používání nejstaršího použitého jména pro jednotnost

Klasifikace - taxony

- Říše   Živočichové
- Kmen   Členovci
- Třída   Rakovci
- Rod   Rak
- Druh   Říční

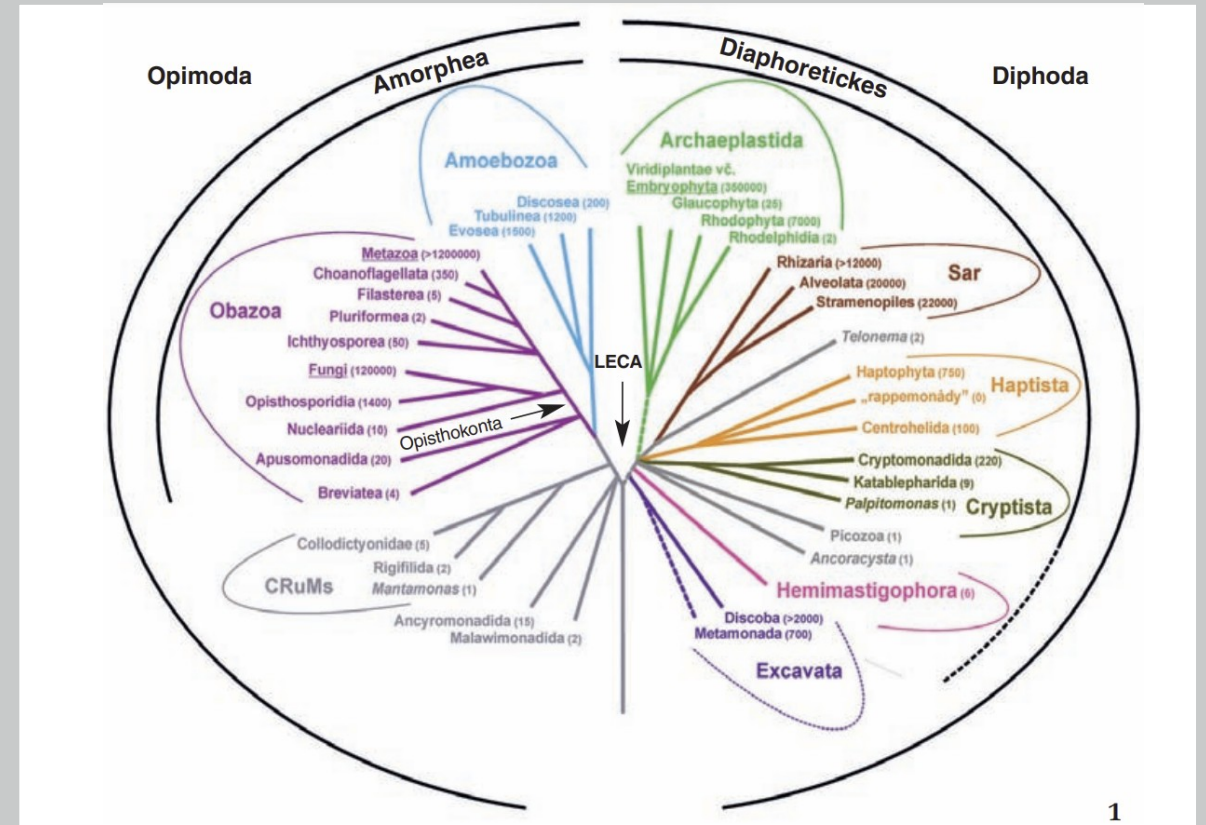
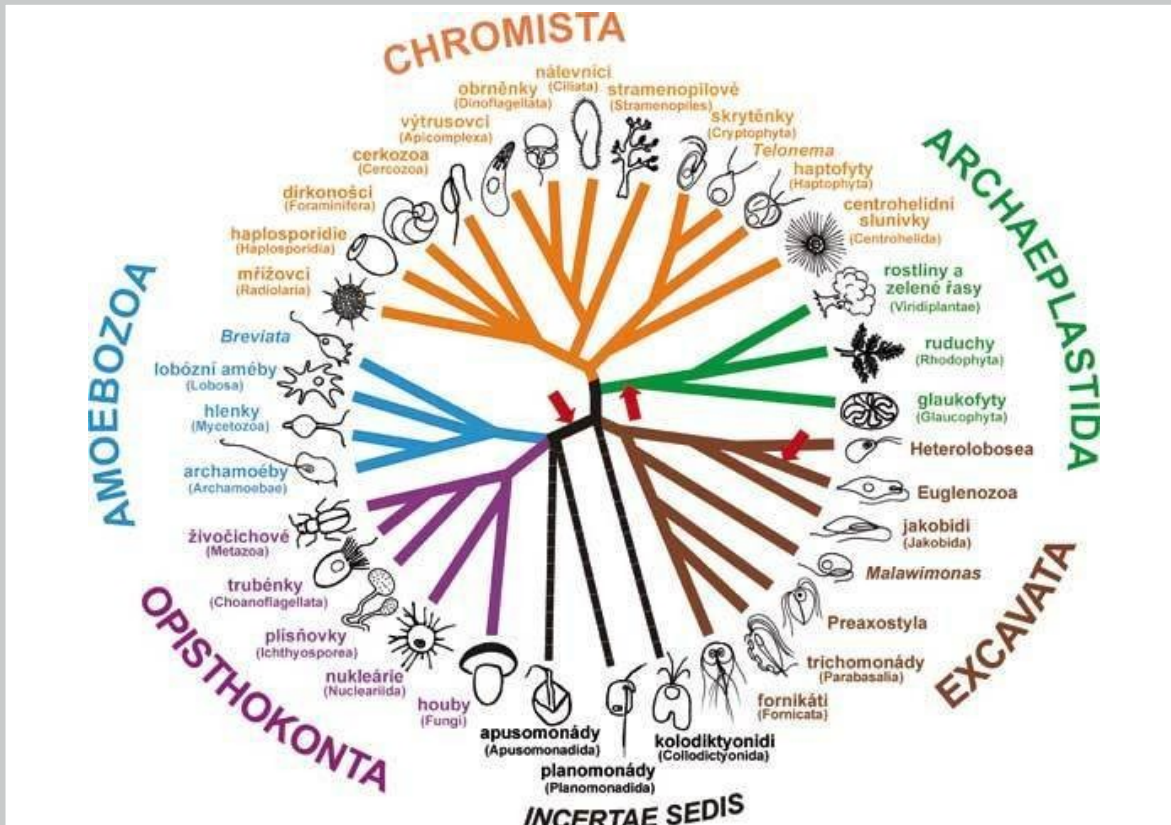
PROKARYOTA

EUKARYOTA

<https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2010/cislo-7/rad-z-chaosu.html>
<https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/diverzita-protist.pdf>

Archaea, Bacteria

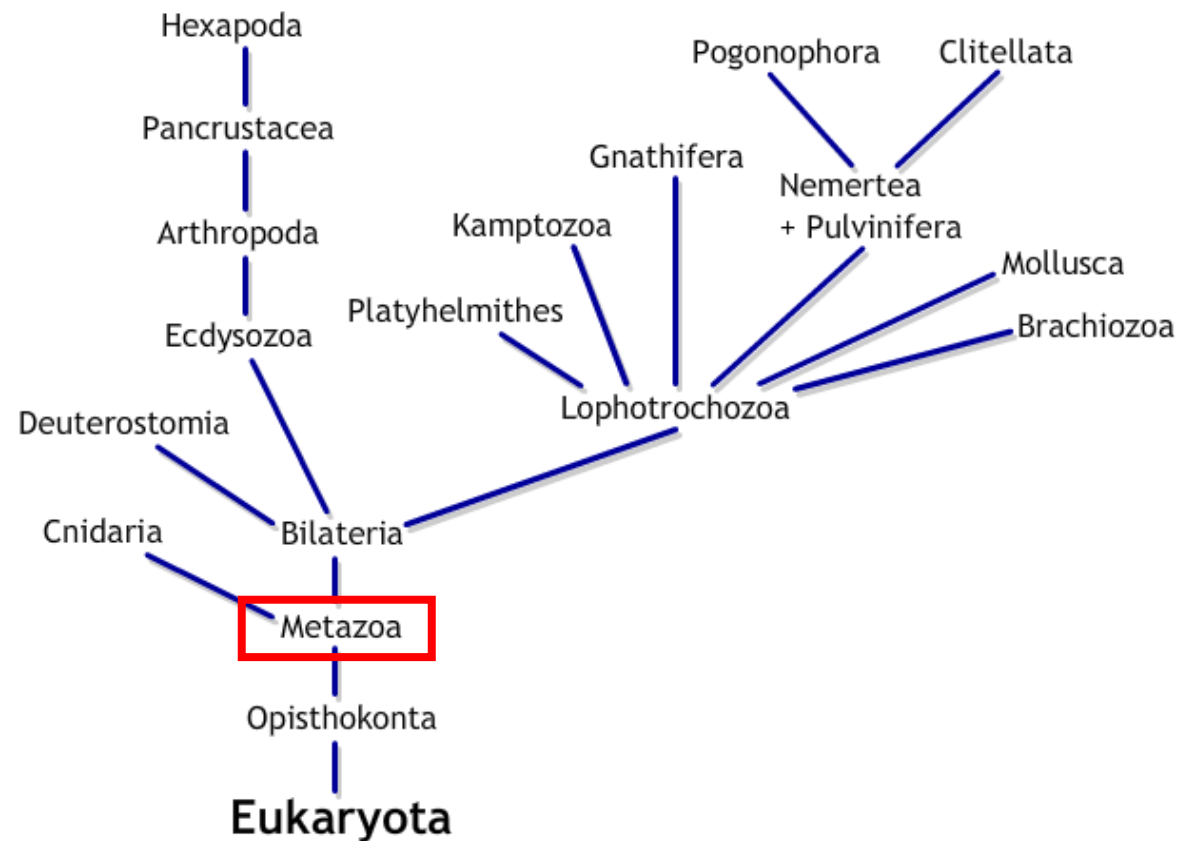
Eucarya

Podříše: Mnohobuněční (*Metazoa*)

- Chemoheterotrofní výživa
- Zásobní látka glykogen
- Tvarová rozmanitost buněk

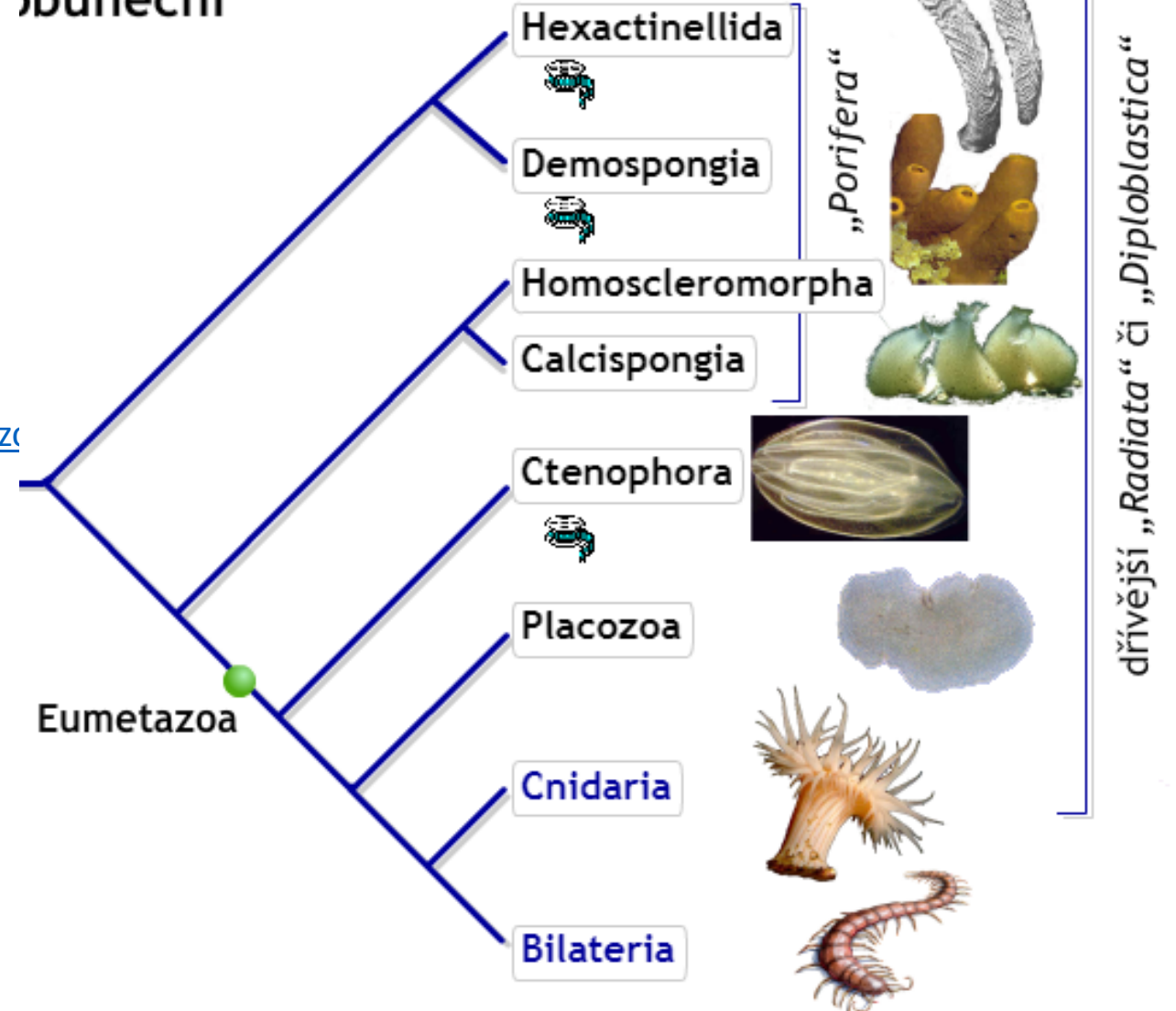

Diblastica - dvojlistí

https://www.gymh.cz/vyuka/biologie/prehledy/3z/ontogeneze_mnohobunecnych.pdf

- 2 zárodečné listy
- Nepatrně pozměněná gastrula
- Málo rozlišené buňky
- Pohyblivé larvy
- Dospělci přisedlí

mnohobuněční

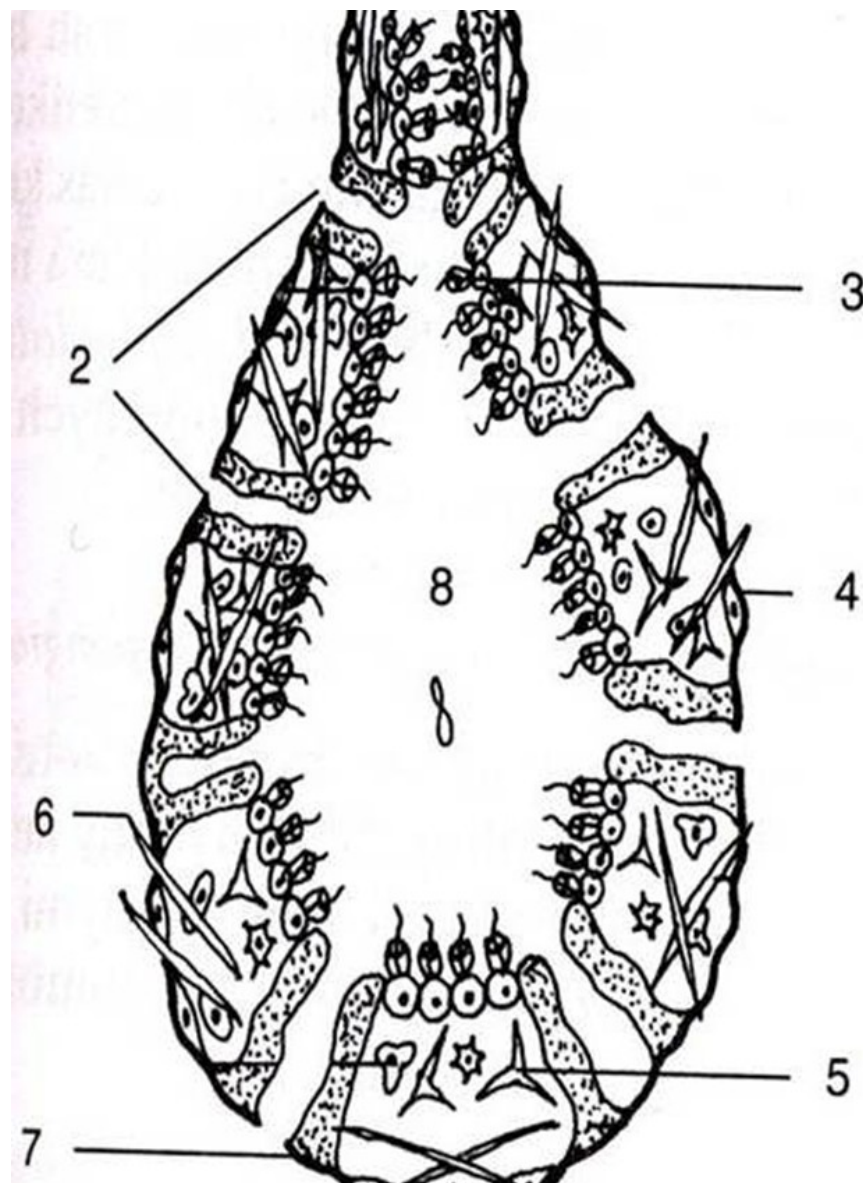
Kmen: Houbovci (*Porifera*)

- V dospělosti přisedlí
- Povlaky na kamenech ve vodě
- Autonomie buněk – regenerace
- Intracelulární trávení
- Význam – filtrátoři – čištění vod

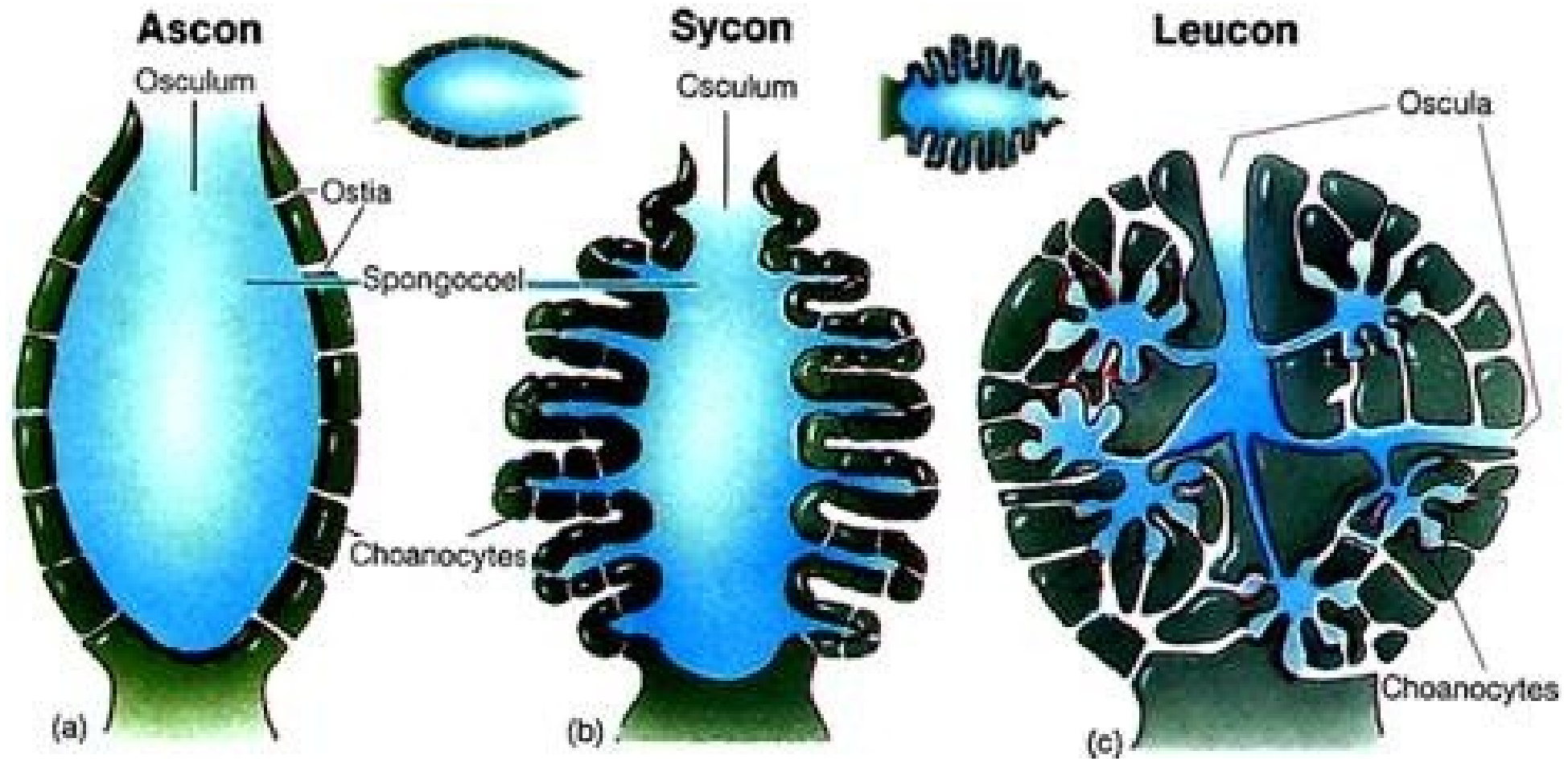
Anatomie

1. Oskulum (vyvrhovací otvor)
2. Ostie (přívodní kanálky)
3. Límečkovité buňky (trávicí funkce)
4. Ektodermální buňky (pinakocyty)
5. Amoebocyty (fagocyt. funkce)
6. Jehlice
7. Porocyty
8. Centrální dutina

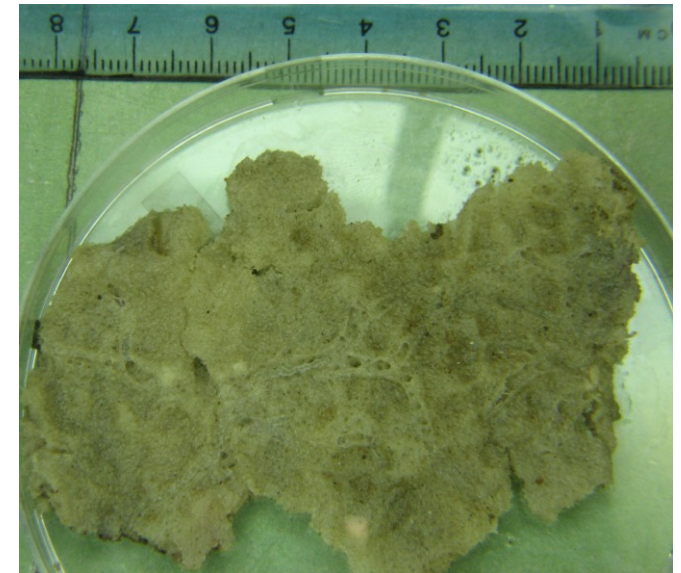
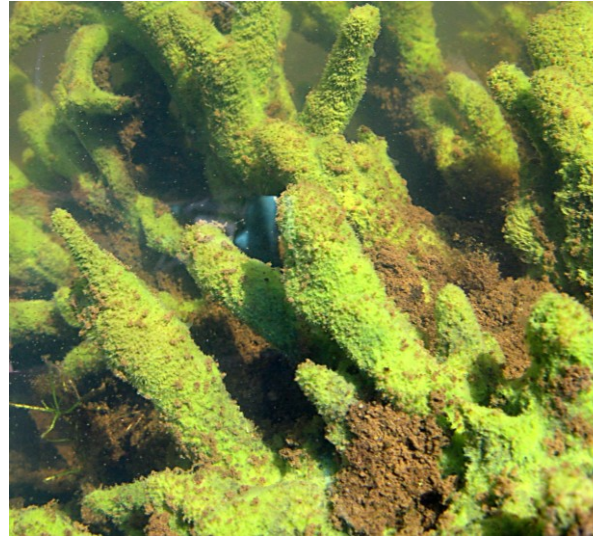

Tělní typy

Zástupci

- Houbovec rybníční
- Houbovec říční
- Houba obrovská
- Houba mycí

Kmen: Žahavci (*Cnidaria*)

- Vodní, radiálně souměrní
- Trávicí dutina – láčka
- Střídání polyp vs. medúza
- Žahavé buňky – knidocyty
- Korálové útesy – koloběh CO₂

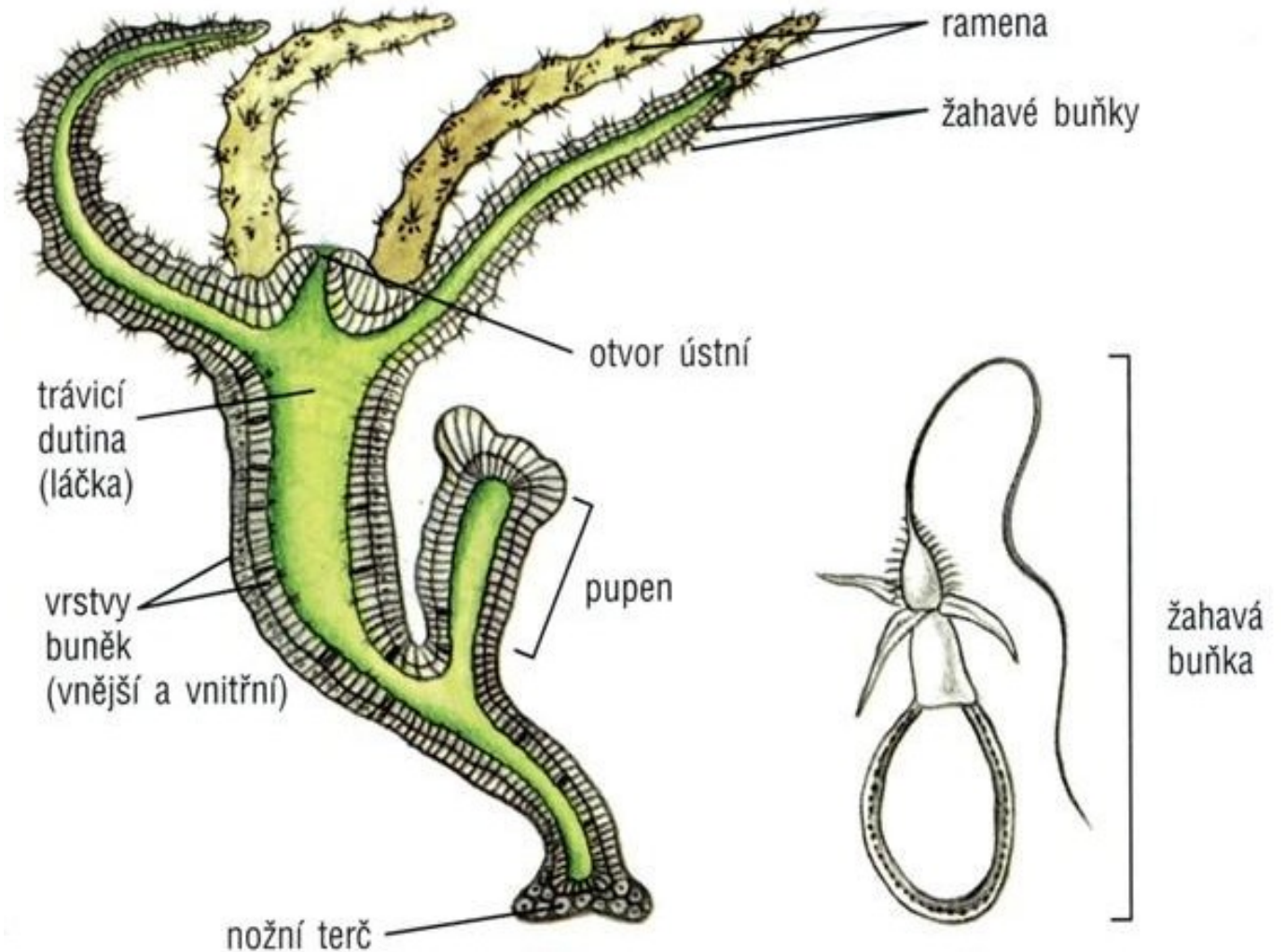

Stavba těla

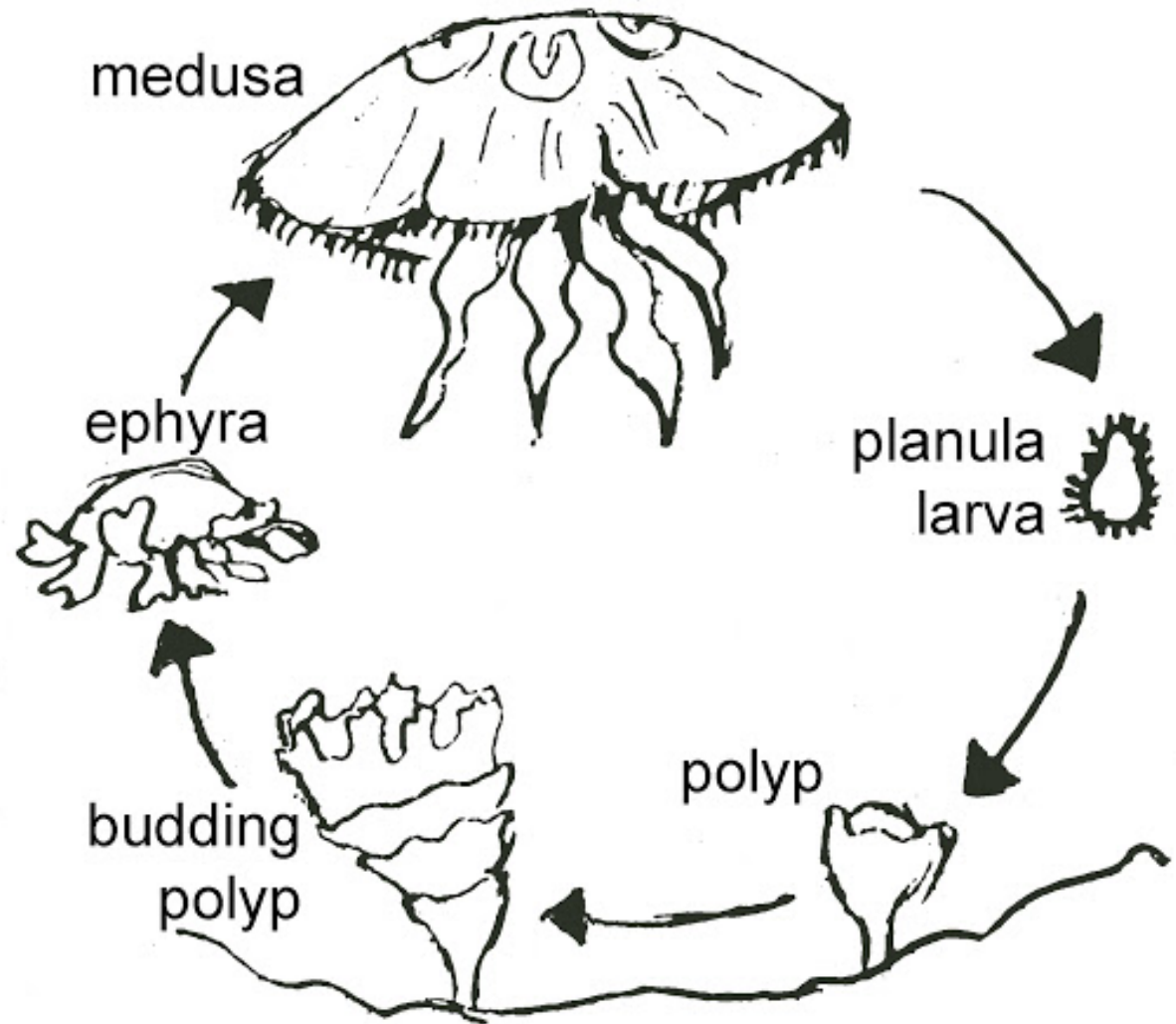
- Žahavé buňky – knidocyty
  - Získ potravy, obrana
- Trávicí dutina – láčka
  - Extracelulární trávení
  - Potravou většinou plankton
- Difuzní nervová soustava
- Mezoglea – oporná funkce
- Polyp – přichytný terč
- Medúza – chapadla a ústní otvor

STAVBA TĚLA NEZMARA HNĚDÉHO

Rozmnožování

- Pučení – vznik kolonií
- Strobilace = odškrcení ramen s ústním otvorem → **strobila**
- Gonochoristé – tvorba gamet

- Larva **planula** → polyp
- **Metageneze**
= střídání stádia polypa a medúzy

Třída: Korálnatci

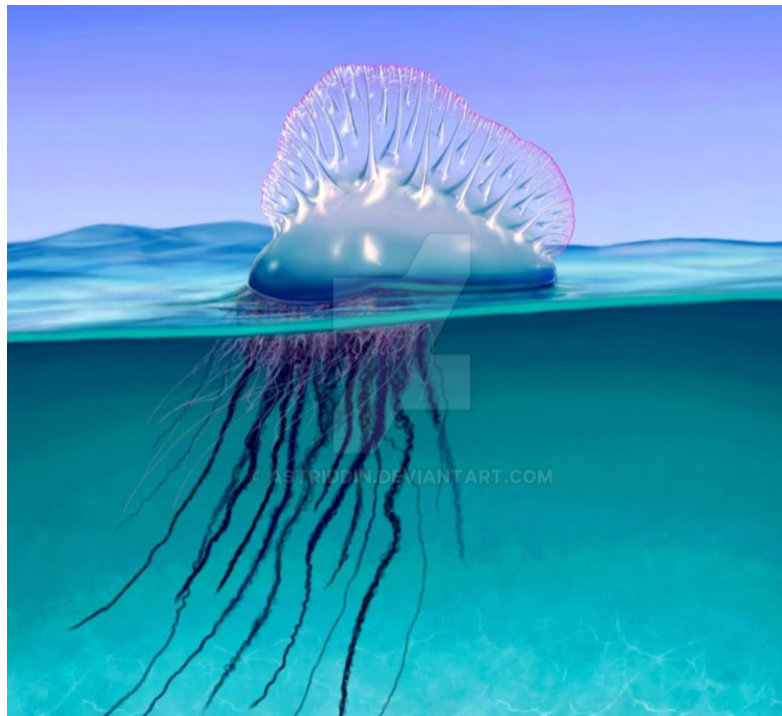
- Absence stadia medúzy
- Mělká tropická moře
- Tvoří kolonie → korálové útesy
- Obrvené plovoucí larvy
- **Korál červený**
  - výroba šperků v antickém Římě ze skeletu
- Pérovník červený
- Sasanka plášťová
- Sasanka koňská

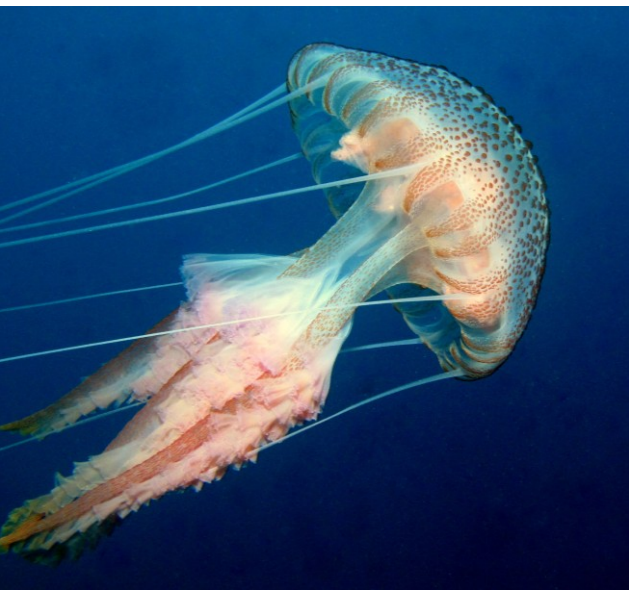

Třída: Polypovci

- Metageneze (více polyp)
- Velká regenerační schopnost

- **Nezmar hnědý** (ČR)
  - nejhojnější
- **Nezmar zelený** (ČR)
- **Medúzka sladkovodní** (ČR)
  - Invazní druh z Číny
- **Měchýřovka portugalská**

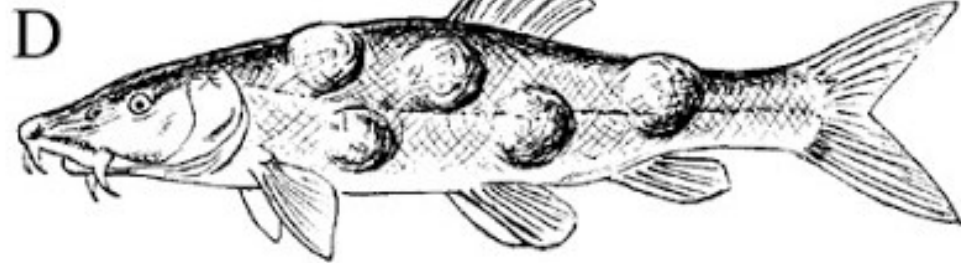
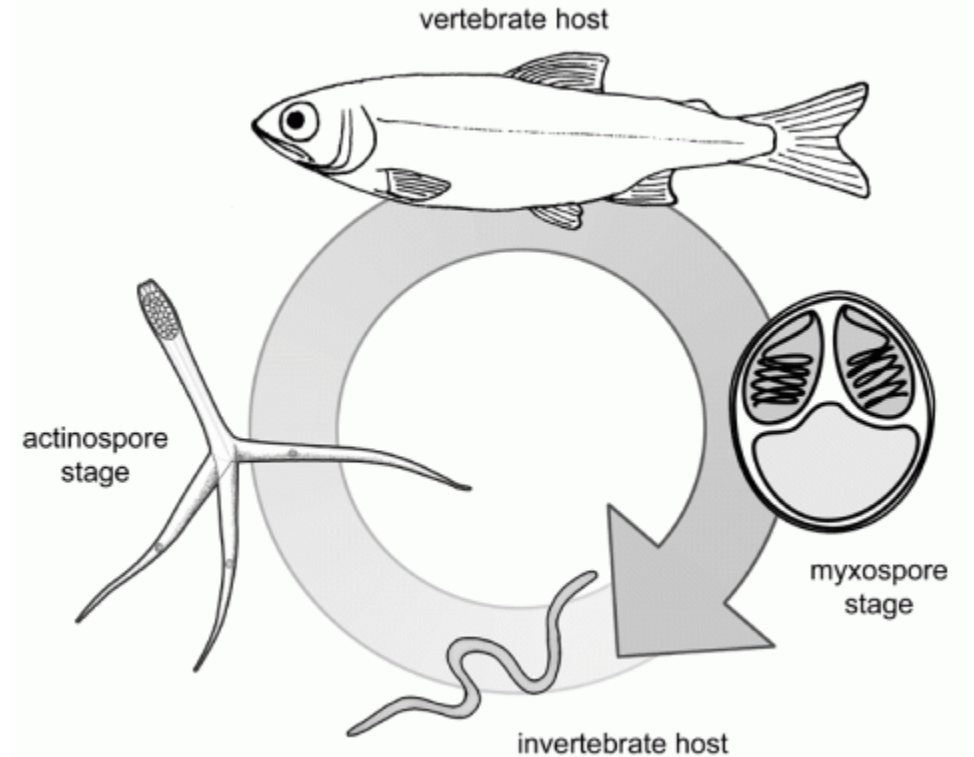
Třída: Medúzovci

- Pravidelné střídání polypa a medúzy
- Živí se dravě, **láčka je rozvětvená** – gastrovaskulární funkce
- Na okraji zvonu **svalové buňky** (reaktivní pohyb) a **rhopalia** (smyslové buňky)
  - Talířovka ušatá
    - Evropské břehy
    - 4 uchovité pohlavní orgány
  - Talířovka svítivá
  - Talířovka obrovská
  - Čtyřhranka Fleckerova

Třída: Rybomorky

- Mikroskopické
- Sekundární zjednodušení k parazitismu
- Ryby a vodní kroužkovci
  - Rybomorka pstruží
  - Rybomorka parmová

Bilateria - trojlistí

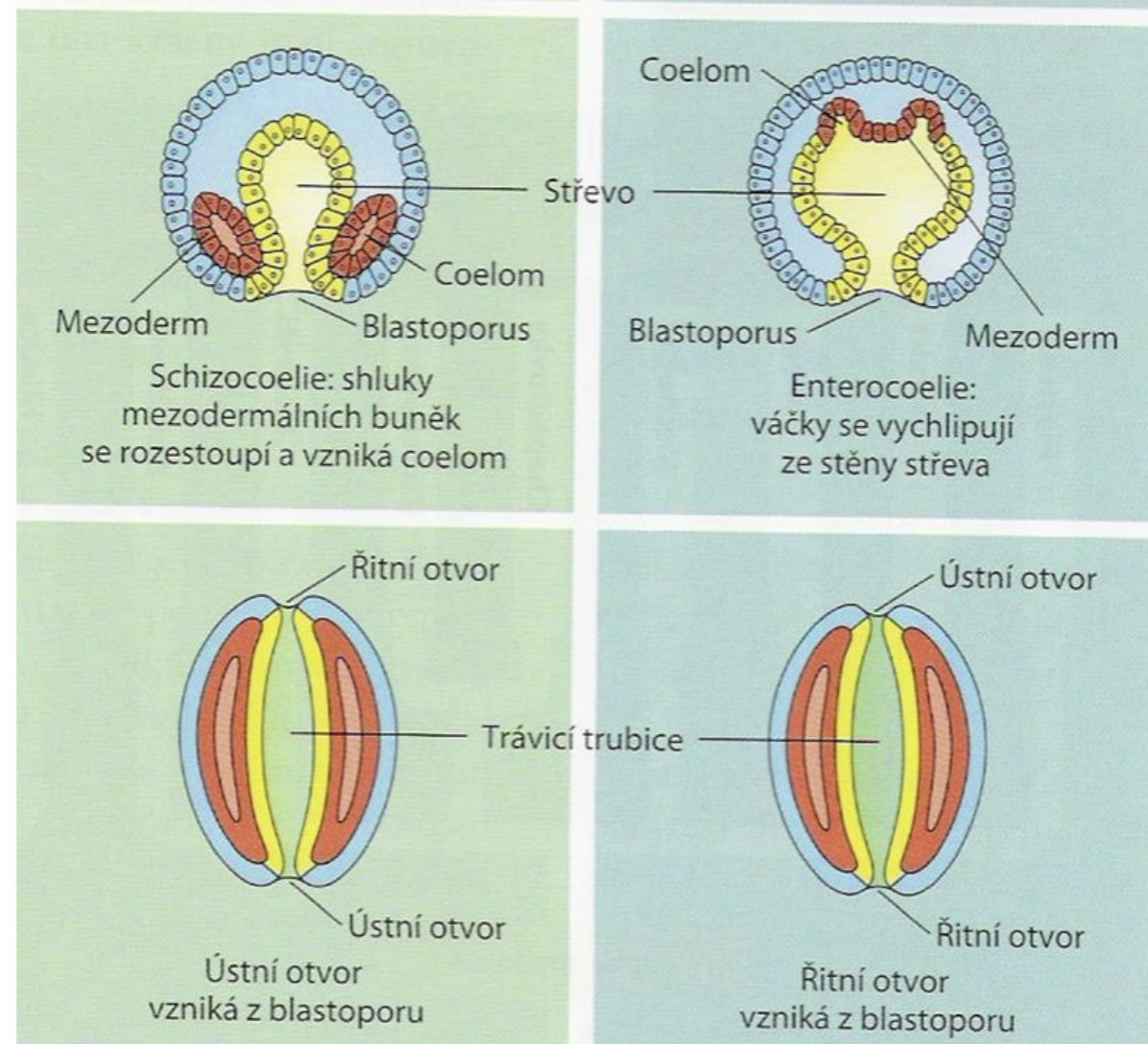
- 3 zárodečné listy
- Bilaterální souměrnost – jednosměrný pohyb

1. Protostomia

- Ústní otvor v místě blastoporu
- Cévní soustava na hřbetní straně
- Nervová soustava na straně břišní

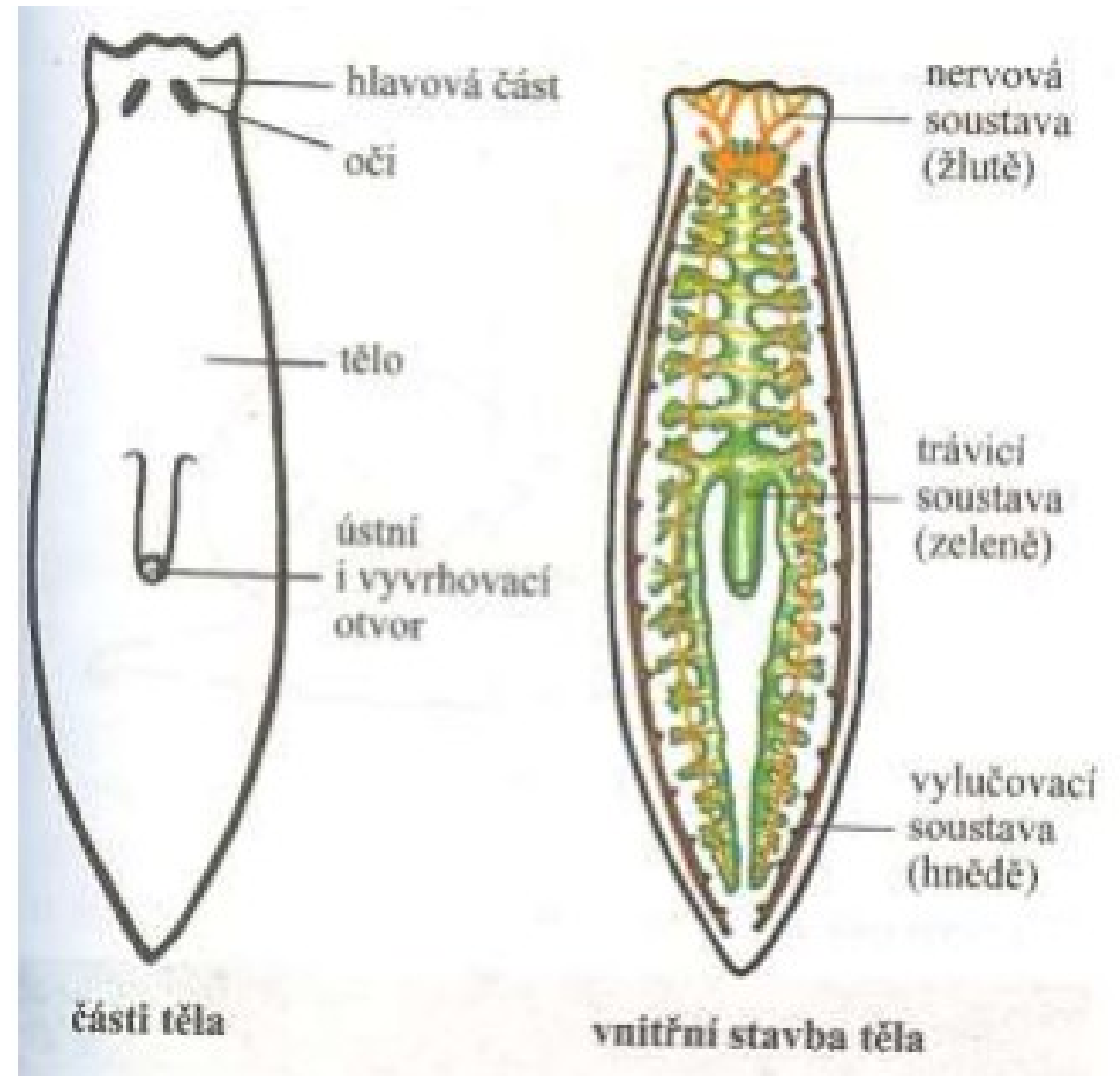
2. Deuterostomia

- Řítní otvor v místě prvoúst, ústní otvor na druhé straně
- Soustava cévní a nervová opačně

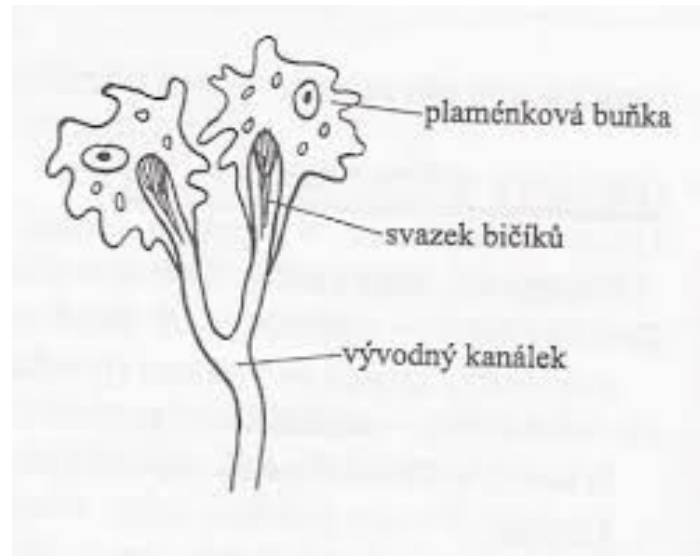

Kmen: Ploštěnci (*Platyhelminthes*)

- Dorzoventrálně ploché tělo
- Slepá trávicí soustava
- Protonefridie
- Téměř všichni hermafrodité
- Složité vývojové cykly
- Žijí volně ve vodě nebo paraziticky
- Bioindikátory vod

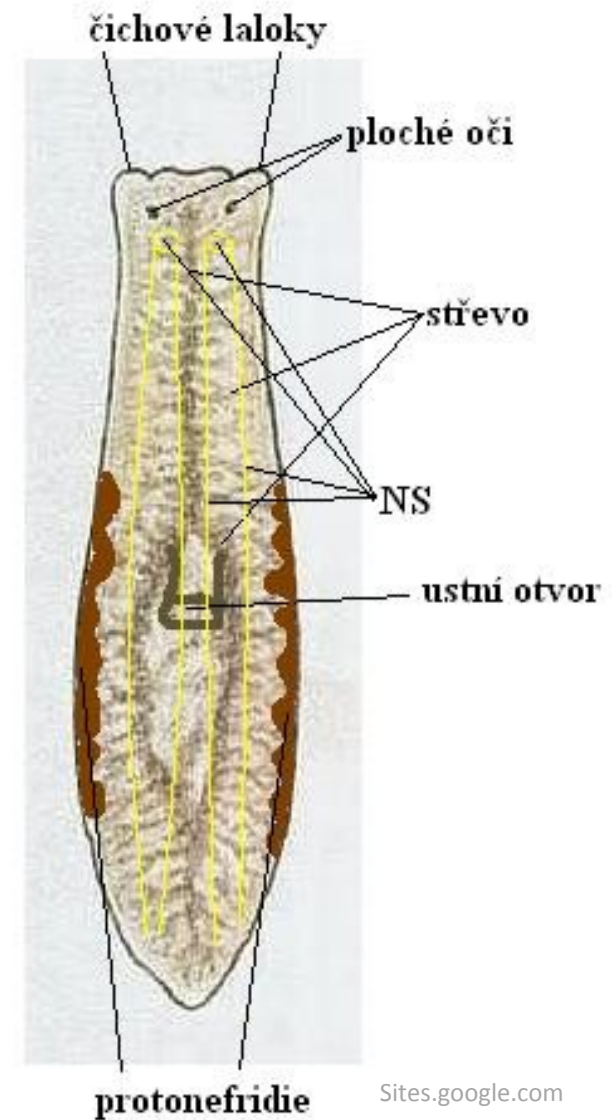

Třída: Ploštěnky (*Turbellaria*)

- Chemoreceptory a nápadné miskovité oči
- Pohyb – řasinkový epitel a podkožní svalový vak
- Gastrovaskulární soustava + vychlípitelný hltan
- Vylučují protonefridiemi – plaménkové buňky regulují obsah vody a solí
- Adhezivní orgán
- Dýchání celým povrchem těla
- Dravé, žijí volně ve vodě či půdě, regenerační schopnost

Giobio.tode.cz

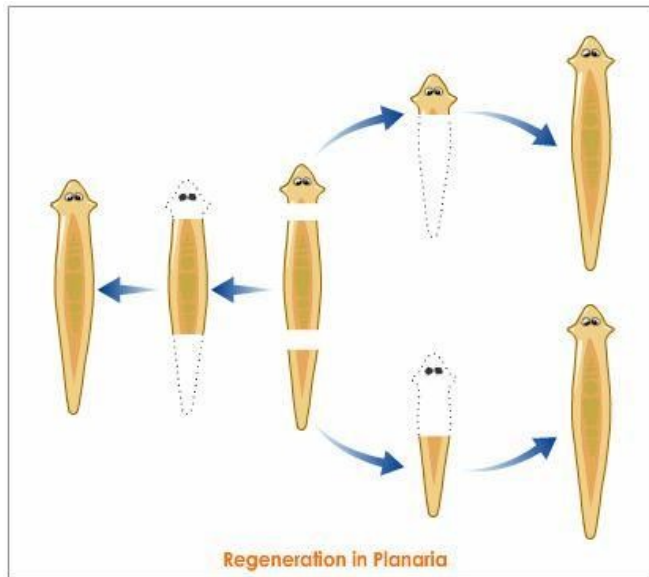
Sites.google.com

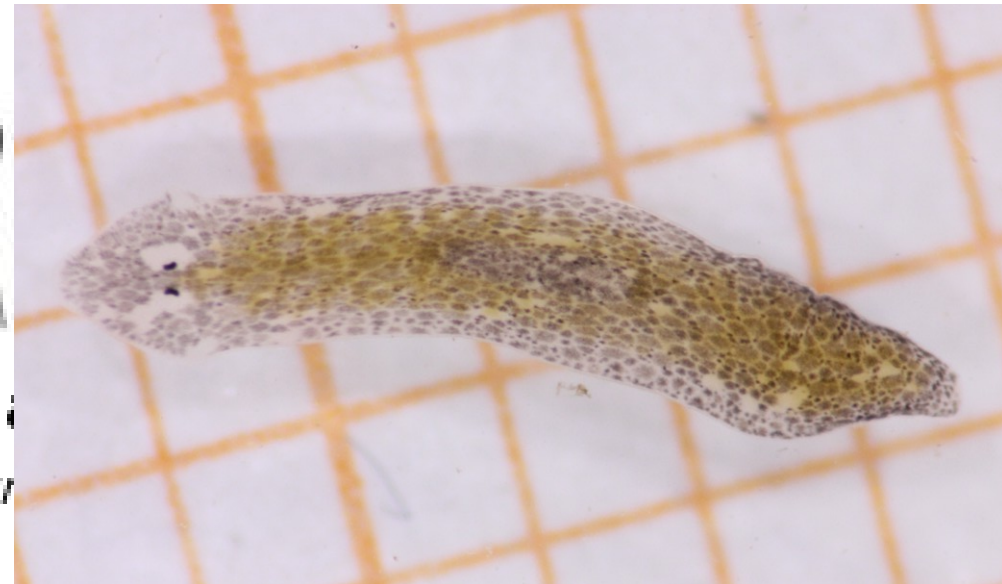
Třída: Ploštěnky (*Turbellaria*)

- Ploštěnka potoční
- Ploštěnka horská
- Ploštěnka mléčná
- Ploštěnka americká
  - Zavlečena akvaristy

Biolib.cz

p. mléčná
*Dendrocoelum
lacteum*

šatá
*celis
na*

© Biomisch

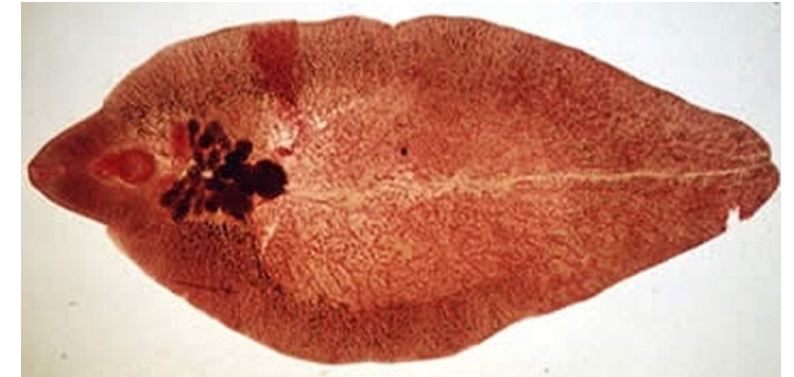
Třída: Tasemnice (*Cestoda*)

- Střevní parazité – na povrchu kutikula
- Příchytné orgány
- Anaerobní metabolismus
- Trávicí soustava chybí (osmoticky)
- Články obsahující hodně vajíček – odcházejí z trávicího traktu s výkaly
- Hermafrodité, samooplození
- Vývin nepřímý přes larvu onkosféru a boubel
- **Tasemnice dlouhočlenná** – přísavky + věnec, prase
- **Tasemnice bezbranná** – jen přísavky, skot
- Měchožil zhoubný
- Škulovec široký

Třída: Motolice (*Trematoda*)

- Parazité, střídání hostitele
- Neodermis – ochrana
- Endoparazité dýchají anaerobně
- Svalnatý hltan
- Vysoce výkonné pohlavní orgány
- **Motolice jaterní**
  - skot, ovce i člověk
- Žábrohltý dvojitý
- Motolice kopinatá
- **Krevnička močová**
  - nemoc billharzióza
  - gonochorista

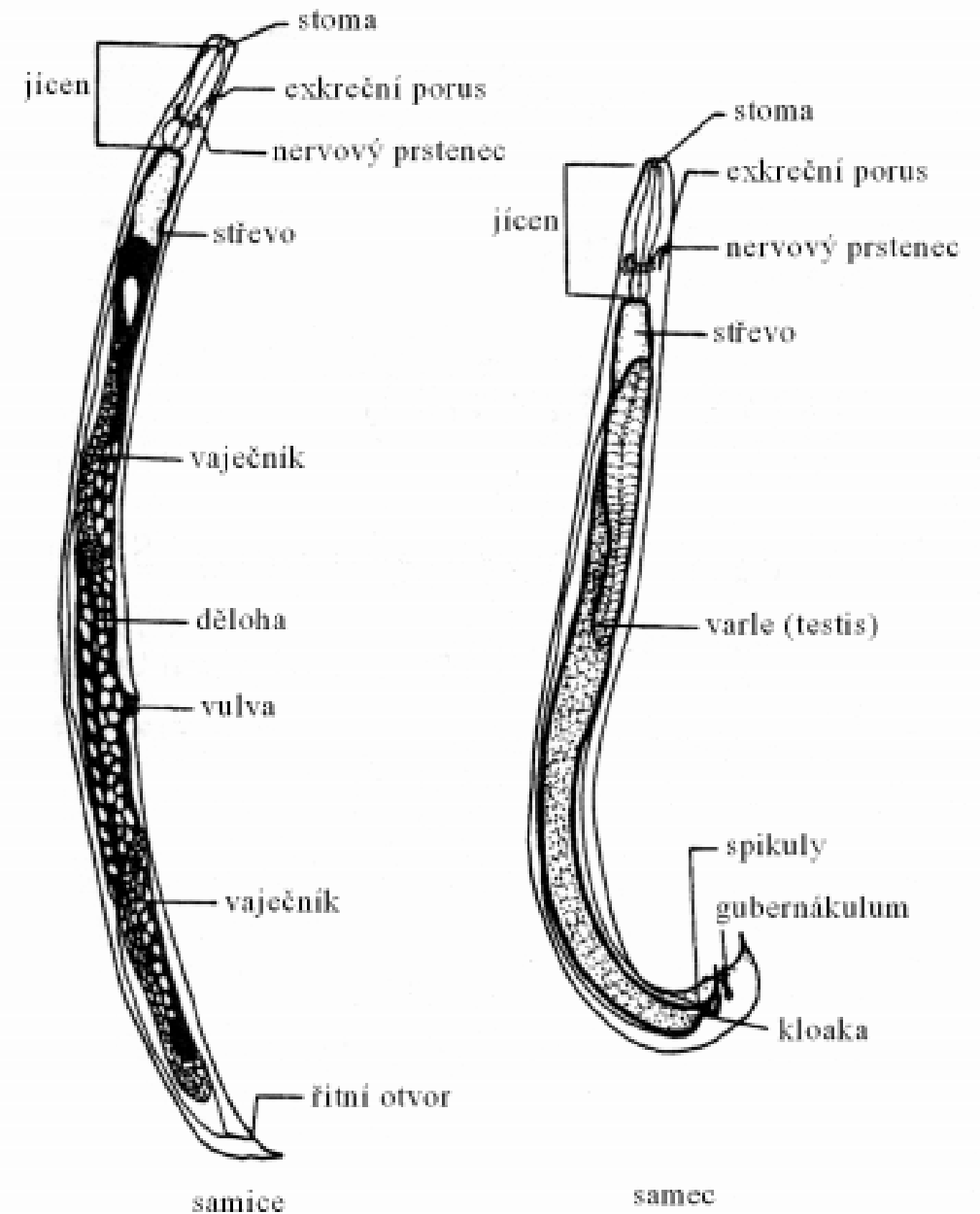

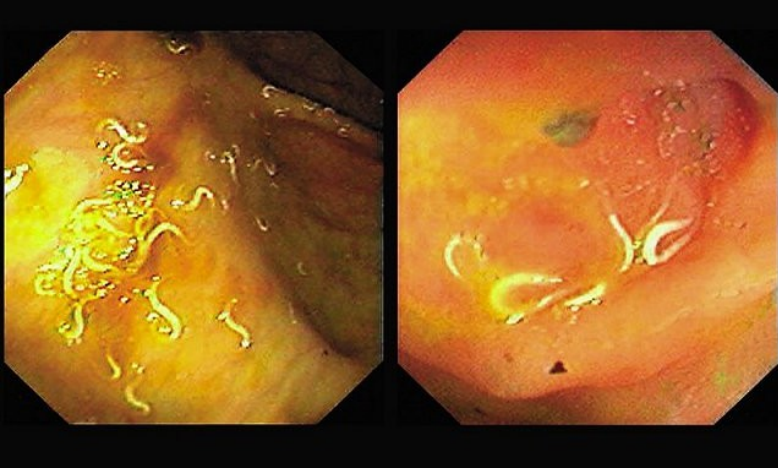

Kmen: Hlístice (*Nemathelminthes*)

- 95% parazité, ostatní mořští a půdní saprofyté
- Pseudocoel → tělo na průřezu kruhové
- Mnohvrstevná kutikula - ochrana
- Vyvinuté trávicí ústrojí
- Protonefridie
- Gonochoristé a pohlavní dimorfismus
- Spermie nemají bičík – amoeboidní pohyb
- Neschopné regenerace

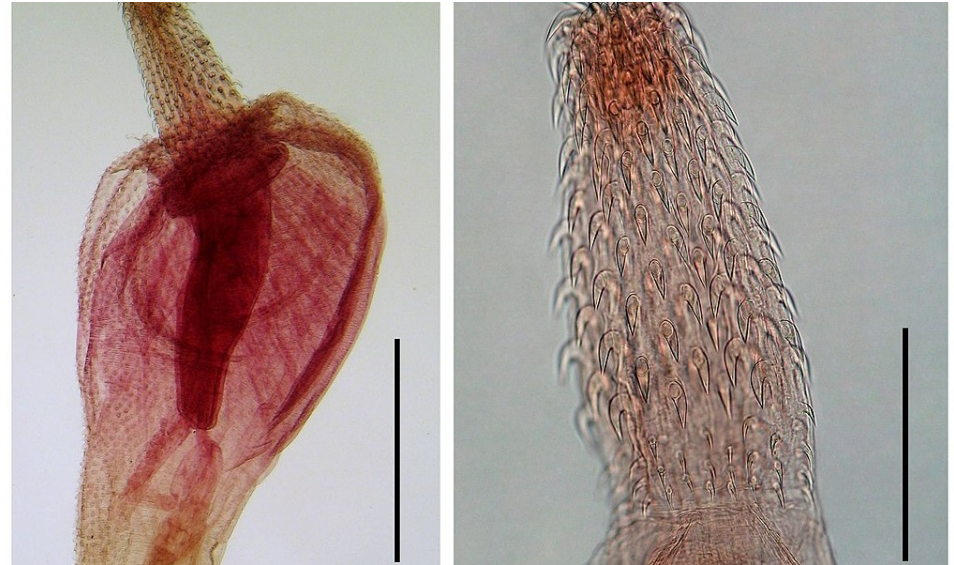
Hlístice

- Škrkavka dětská
  - Askaridóza
- Roup dětský
  - Autoinfekce
- Háďátko řepné
- Vlasovec mízní
  - Elefantióza
- Vlasovec medinský
  - Aeskulapova hůl
- Svalovec stočený

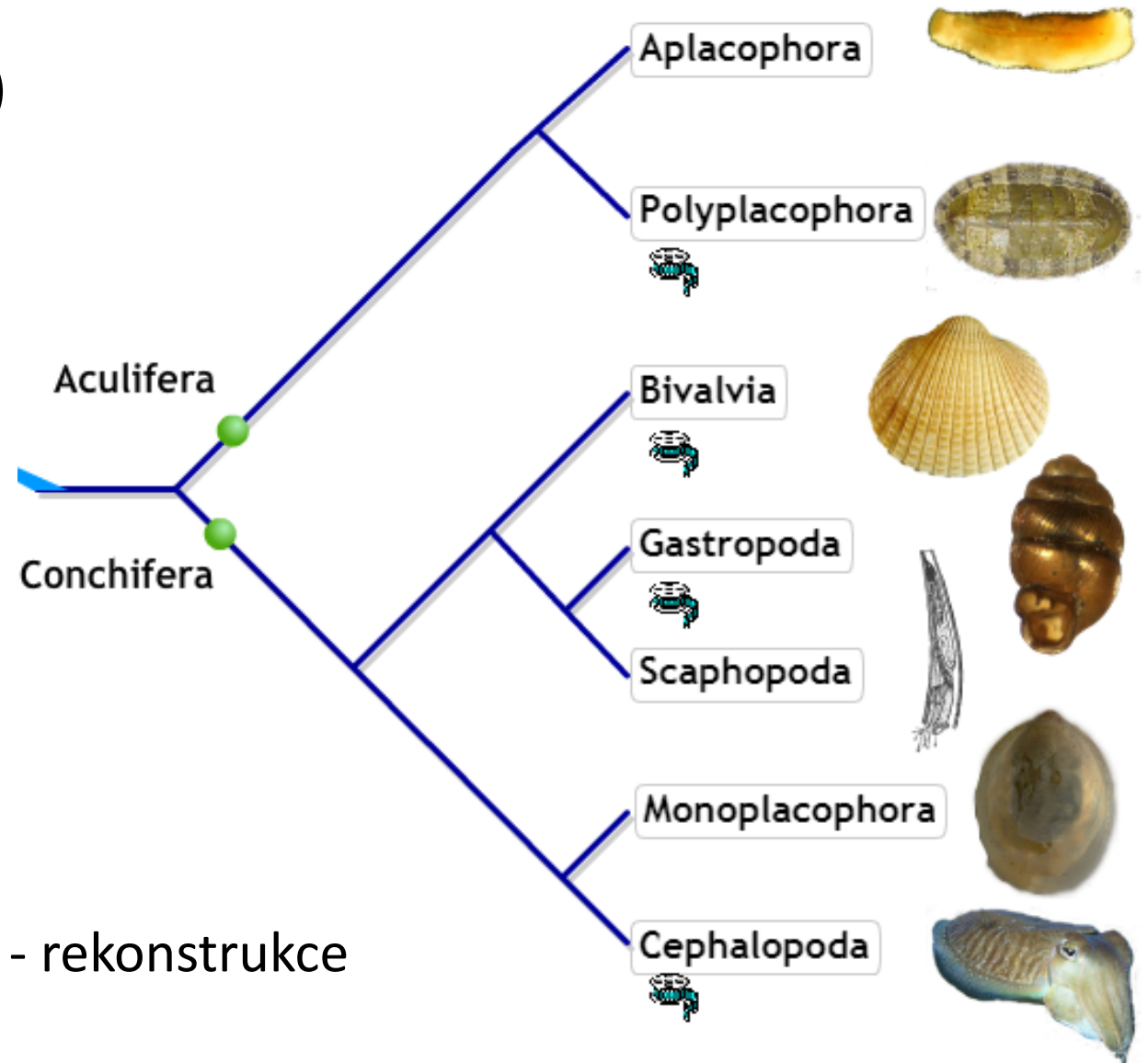
Kmen: Vrtejši (*Acanthocephala*)

- Vysunovatelný chobotek s háčky
- Střevní parazité obratlovců
- Vrtejš kachní
- Vrtejš velký

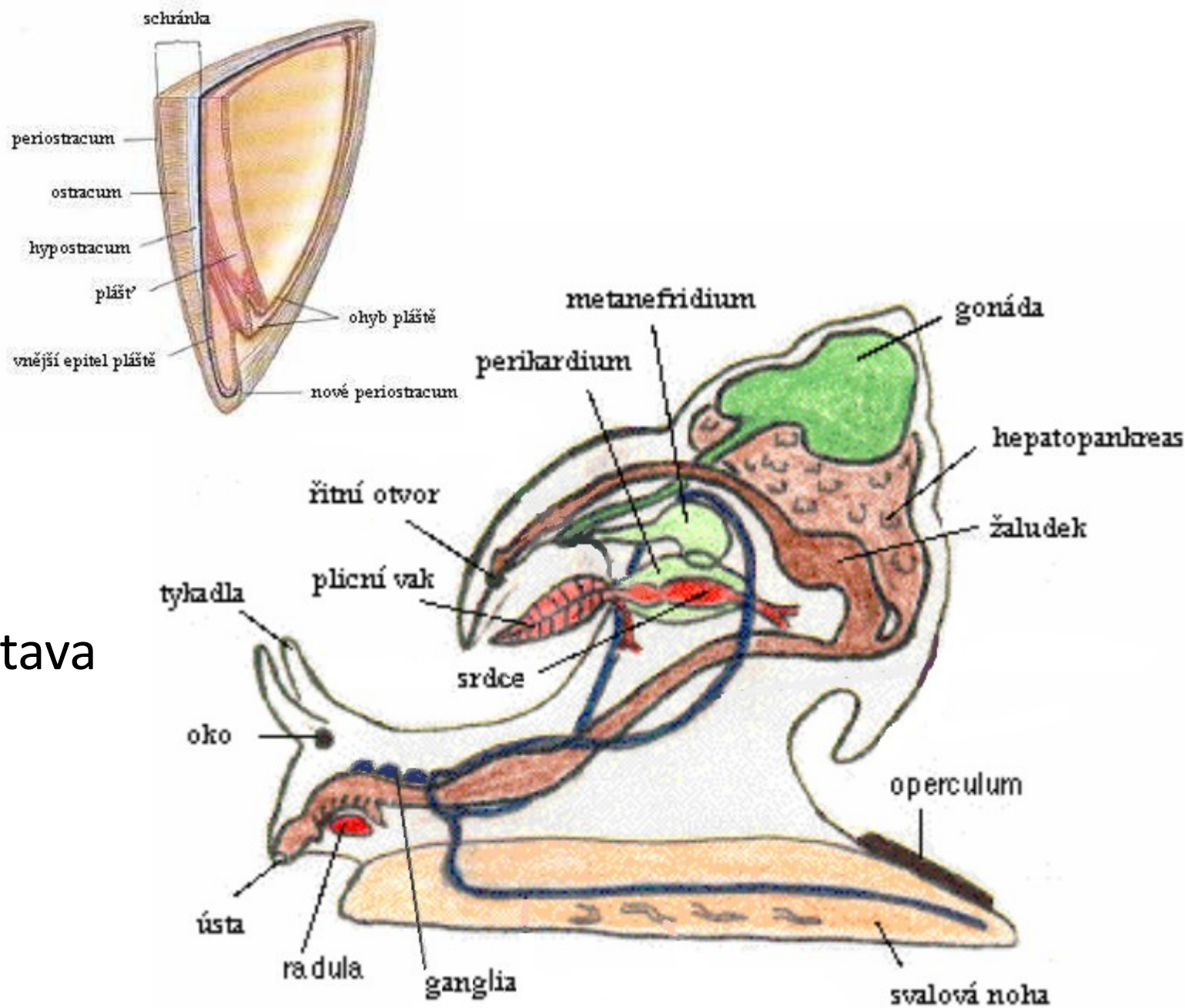
Kmen: Měkkýši (*Mollusca*)

- Měkké tělo bez končetin - sliz
- Orgánem pohybu je noha
- Schránka
- Útrobní vak, plášťová dutina
- Larvální stádia – glochidium a veliger
- Jamkové oči, statocysty
- **Důležitý ekologický ukazatel biotopu - rekonstrukce**
- Paleontologický materiál

Měkkýši

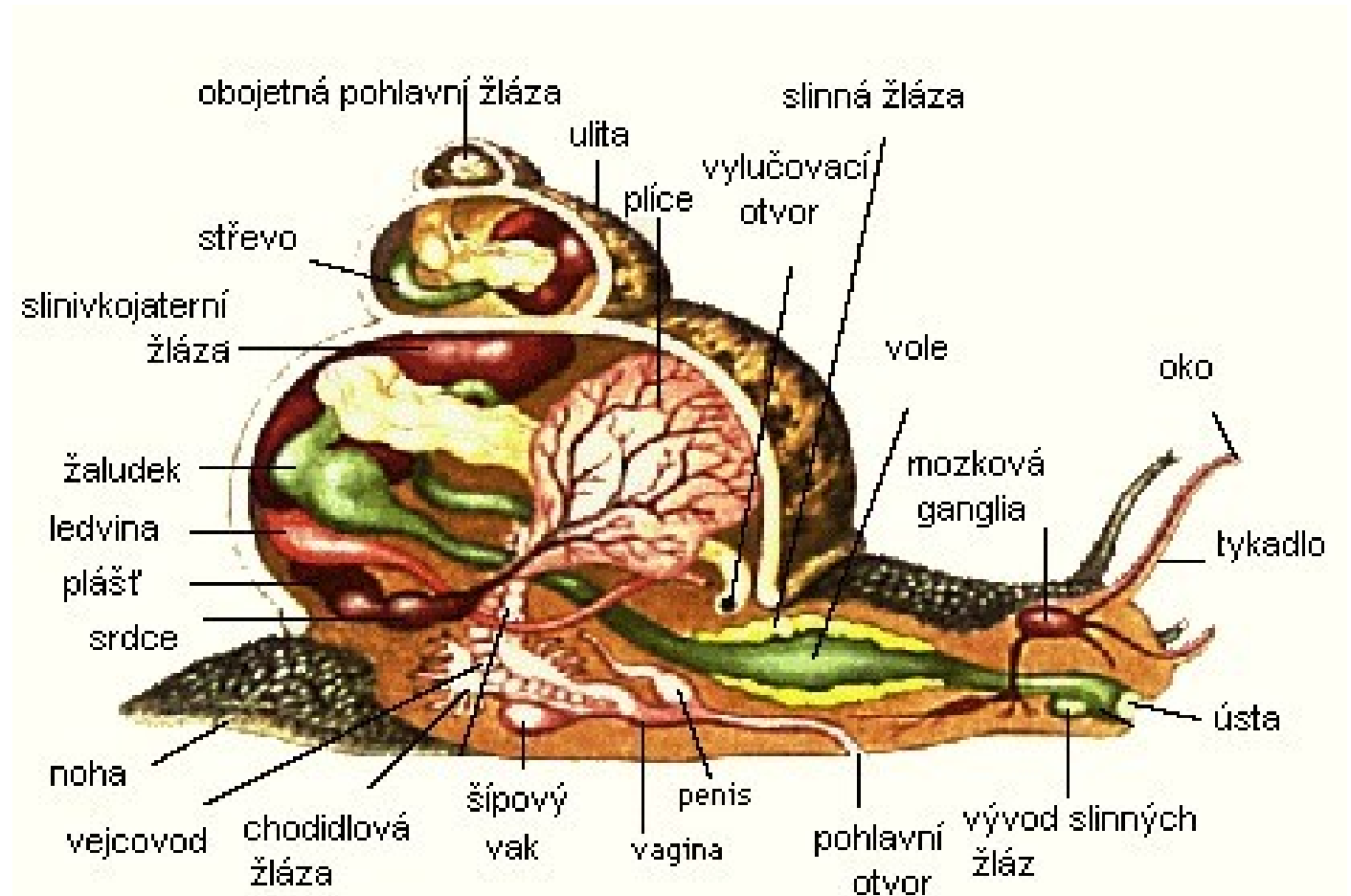
- Dýchání – žábry, plicní vak
- Trávicí – radula, slinné žlázy, hepatopankreas
- Metanefridie
- Srdce – otevřená cévní soustava – hemolymfa
- Nervová soustava gangliová

Třída: Plži (*Gastropoda*)

- Zřetelná hlava
- Spirálovitá ulita (operculum)
- Hmatové buňky
- Miskovitá očka
- Hermafrodité – přímý vývoj

Plži

- mořské druhy

- Surmovka vlnitá

- Křídlatec velký

- **Zavinutec tygrovaný**

- **Homolice středomořská**

- Radula přeměněna na bodec

[Venomous Cone Snails - cool - YouTube](#)

Plži

- sladkovodní

- Levatka říční
  - Jen čisté vody
- Plovatka bahenní
  - Největší sladkovodní, při hladině
- Okružák ploský
- Bahenka živorodá

Plži

- **Hlemýžd' zahradní**
  - Není vzácný, přesto chráněný
- **Páskovka žíhaná**
- **Jantarka obecná**
- **Plzák lesní**
  - Škůdce kulturních plodin
- **Slimák popelavý**
- **Plamatka lesní**

Plži

- invazní druhy

- **Achatina žravá**

- přizpůsobivý na různé životní podmínky
- značná reprodukční schopnost - až 1 000 vajec ročně

- **Plzák španělský**

- Největší invazní škůdce na polích i zahradách

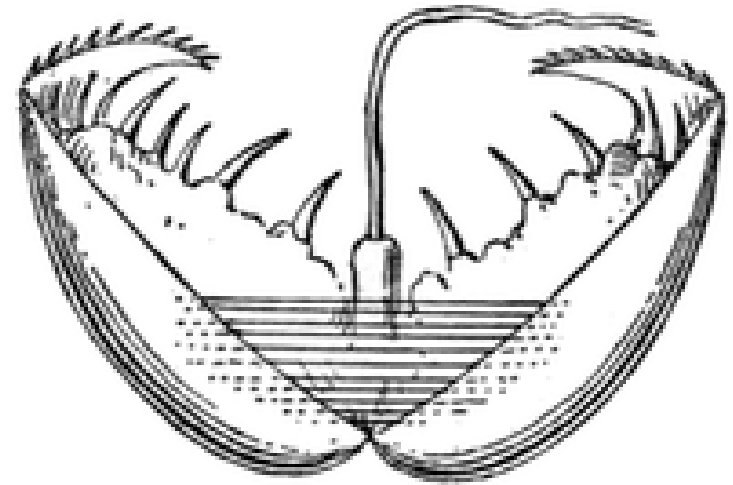
<https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/national-geographic-brazilii-zaplavil-obri-plz>

<https://www.stopplusjednicka.cz/plzak-spanelsky-nevitany-conquistador-zeleninovyh-zahonu>

Třída: Mlži (*Bivalvia*)

- Párové miskovité lastury
- Není hlava ani radula
- Filtrace planktonu
- Střevo prochází srdcem
- Vrstevnice růstu
- Larva – glochidium = ektoparazit ryb

- Hygienický dozor lovu
- Tvorba perel

Miži

- Škeble rybničná (bahnité dno)
- Velevrub malířský (písečné dno)
- Perlorodka říční
  - Chráněná, dožívá se až 140 let
  - <https://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/zi-vouci-fosilie-nasich-vod-perlorodka-ricni>
- Srdcovka jedlá
- Ústřice jedlá
- Slávka jedlá

<https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/slavicka-mnohotvarna-nas-nejstarsi-pristehovalec-m.pdf>

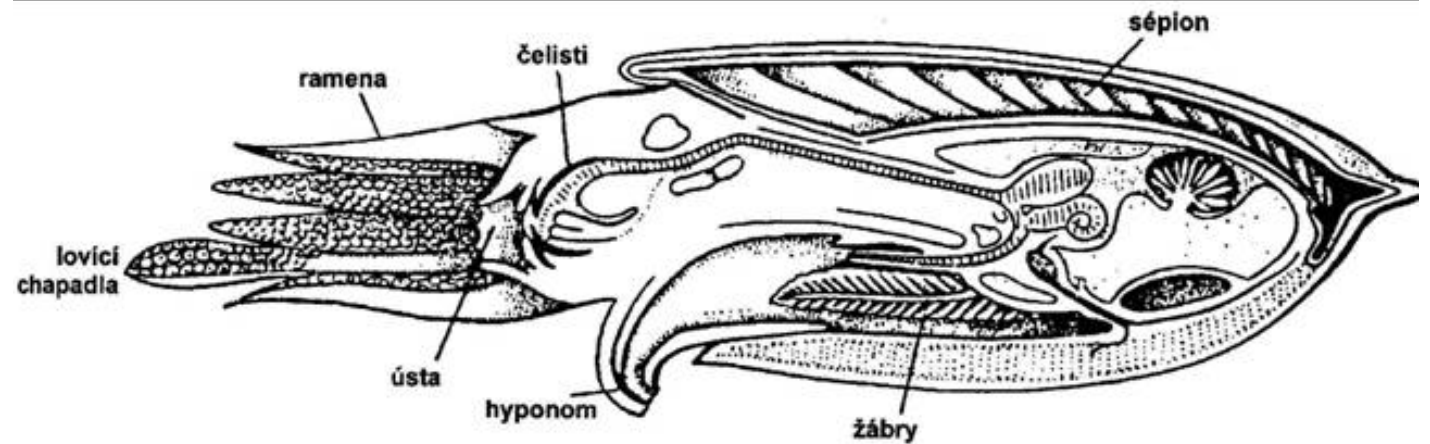

TVORBA PEREL

- obranný mechanismus
- cizorodá částice (parazit, zrnko písku) obalena vrstvami perleti proti mechanickému poškození útrob

Třída: Hlavonožci (*Cephalopoda*)

- Vývojově nejdokonalejší
- Rychlý pohyb
- Inkoustová žláza
- Mimetická barvoměna
- Chrupavčitá schránka mozku
- Cévní soustava uzavřená
- Komorové oko
- Gonochoristé – dimorfismus
- Hektokotylové rameno

Hlavonožci

- **Loděnka hlubinná**
  - Živoucí fosílie
- **Sépie obecná**
- **Oliheň obecná**
- **Krakatice obrovská**
  - Největší bezobratlý
- **Chobotnice pobřežní**

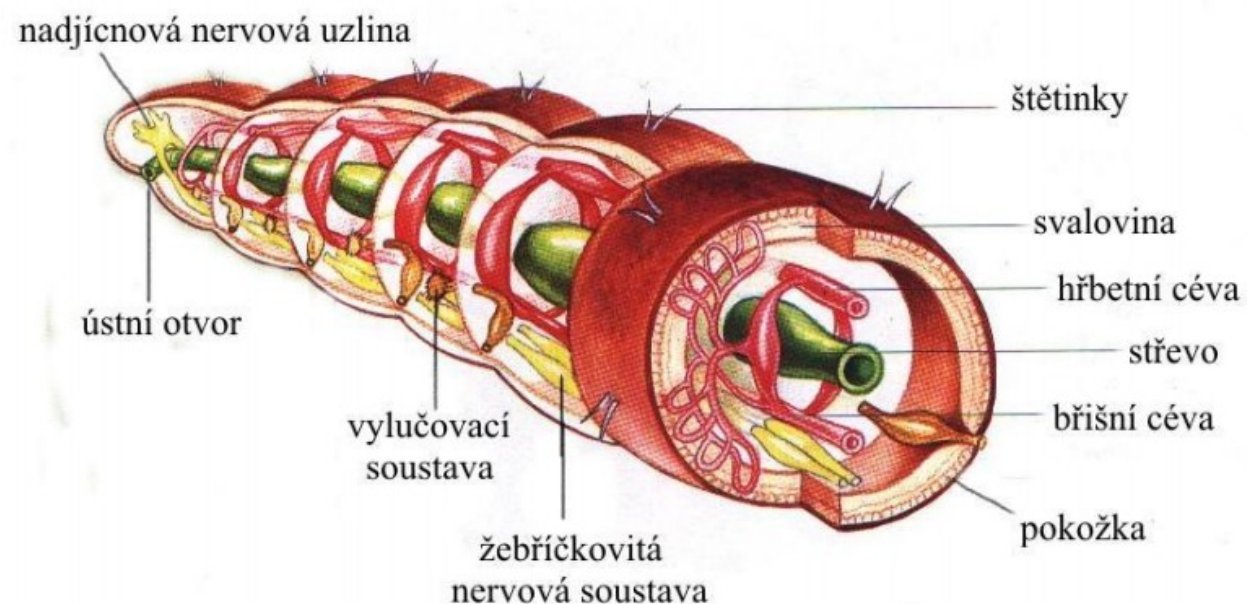
Kmen: Kroužkovci (*Annelida*)

- Stejnocenné článkování těla (i s orgány)
- Soustředění smyslů na hlavě – cefalizace
- Pravý coelom
- Schopnost regenerace
- Dekompozitoři a parazité

Kroužkovci

- Tenká kutikula, slizové žlázy, štětky
- Trávicí soustava prostupuje celé tělo
- Hřbetní a břišní céva - systém uzavřený
- Metanefridie – v každém článku
- Žebříčkovitá nervová soustava
- Jednoduché oči, hmatová tykadla
- Převážně hermafroditi, regenerace

ČABRADOVÁ, V. a kol. Přírodopis pro 6. ročník ZŠ a primu víceletého gymnázia. Plzeň: FRAUS, 2003. s. 64.

Třída: Mnohoštětinatci

- Mořští
- Pohyb zajišťují **parapodia** se štětínami
- Na parapodiích často i smysly nebo žábry
- Gonochoristé s larvou – **trochofora**
- Nepohlavně – **fissiparie** – fragmentace

- Nereidka hnědá
  - Dravá
  - Pobřeží Evropy
- Palolo zelený - <https://www.youtube.com/watch?v=rtd8iu3xjFg>

Třída: Opaskovci

- Opasek
  - Přenos spermií při kopulaci
  - Tvorba kokonu kolem vajíček

Máloštětinatci

- **Žížala obecná**
  - Tvorba humusu a zúrodňování
- Žížala hnojní
- Potočnice račí
  - Vážný ektoparazit raků
- Nitěnka obecná

Pijavice

- 2 přísavky
- Chitinové čelisti a sací hltan
- Hirudin

- **Pijavka lékařská**
  - Kriticky ohrožená
- Pijavka koňská
  - dravá
- **Hltanovka bahenní**
  - Nejhojnější v ČR
- Chobotnatka rybí
  - parazit ryb

<https://ziva.avcr.cz/files/ziva/pdf/pijavice-ceske-republiky-na-pocatku-21-stoleti.pdf>

Domácí kompostování

- Dává to smysl či jen módní trend?

